

الرضا خاتم

حقوق اقتصادی قانون اساسی در بستر اقتصاد دیجیتال

بایسته‌های صیانت از حقوق بنیادین اقتصادی قانون اساسی در زیست بوم اقتصاد دیجیتال

نویسنده:

مهدی لعل قربانی

ناظر علمی:

دکتر محمدصادق فراهانی

پژوهشکده شورای نگهبان

۱۴۰۴

سرشناسه: لعل قربانی، مهدی، ۱۳۷۶-

عنوان قراردادی: ایران. قوانین و احکام، Iran. Laws, etc.

عنوان و نام پدیدآور: حقوق اقتصادی قانون اساسی در بستر اقتصاد دیجیتال: بایسته‌های سیاست از حقوق بنیادین اقتصادی قانون اساسی در زیست بوم اقتصاد دیجیتال/ نویسنده مهدی لعل قربانی؛ ناظر علمی محمدصادق فراهانی. مشخصات نشر: تهران: شورای نگهبان، پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۴۰۴.

مشخصات ظاهری: ۴۸۷ ص. شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۰۶۸-۸۵-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۴۲۴ - ۴۷۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر: بایسته‌های سیاست از حقوق بنیادین اقتصادی قانون اساسی در زیست بوم اقتصاد دیجیتال.

موضوع: حقوق و اقتصاد -- ایران، Law and economics

حقوق و اقتصاد، Law and economics

بازرگانی الکترونیکی -- ایران -- جنبه‌های حقوقی، Electronic commerce -- Iran -- Legal aspects

بازرگانی الکترونیکی -- جنبه‌های حقوقی، *Legal aspects، Electronic commerce --

بازرگانی الکترونیکی -- ایران -- نوآوری، Electronic commerce -- Iran -- Technological innovations

بازرگانی الکترونیکی -- نوآوری، Electronic commerce -- Technological innovations

شناسه افزوده: فراهانی، محمدصادق، ۱۳۷۲ - شناسه افزوده: شورای نگهبان. پژوهشکده

رده بندی کنگره: K۴۸۷ رده بندی دیویی: ۳۴۰/۱۱

شماره کتابشناسی ملی: ۱۰۳۶۶۶۴۹ اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

حقوق اقتصادی قانون اساسی در بستر اقتصاد دیجیتال

بایسته‌های صیانت از حقوق بنیادین اقتصادی قانون اساسی در زیست بوم اقتصاد دیجیتال

نویسنده:

مهدی لعل قربانی

ناظر علمی:

دکتر محمدصادق فراهانی

ناشر: پژوهشکده شورای نگهبان

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۴۰۴ تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۰۶۸-۸۵-۸

نشانی: تهران، خیابان شهید بهشتی^(۵)، خیابان سرافراز، کوچه پنجم، پلاک ۱۱

ccri.ac.ir nashr-rc.ir

شماره تماس: ۰۲۱-۸۸۷۵۰۰۷۰

Application Programming Interface	API
Australian Competition and Consumer Commission	ACCC
Community Supported Agriculture	CSA
Data Governance Act	DGA
Digital Rights Management	DRM
Digital Markets act	DMA
Digital Services Act	DSA
Equal Employment Opportunity Commission	EEOC
End-User License Agreement	EULA
European Data Protection Board	EDPB
Everyday low price	EDLP
Freedom of Information	FOI
General Data Protection Regulation	GDPR
International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights	ICESCR
International Labour Organization	ILO
Internet Of Things	IOT
Organisation for Economic Co-operation and Development	OECD
Public Government Service Bus	PGSB
Universal Declaration of Human Rights	UDHR
United States Patent and Trademark Office	USPTO

فهرست

۱	سخن ناشر
۳	مقدمه
۷	فصل اول: چارچوب نظری پژوهش
۸	مبحث اول: حقوق بنیادین اقتصادی
۹	گفتار اول: حقوق بنیادین
۹	بند اول: محدوده و مفهوم
۱۲	بند دوم: ماهیت و جایگاه حقوق بنیادین
۱۶	بند سوم: در اسناد و قوانین
۱۸	بند چهارم: مفاهیم مشابه
۱۸	الف) حقوق بنیادین و حقوق بشر
۲۰	ب) حقوق بنیادین و حقوق شهروندی
۲۴	گفتار دوم: حقوق اقتصادی
۲۴	بند اول: محدوده حقوق اقتصادی
۲۷	بند دوم: تئوری‌های مصادیق حقوق اقتصادی
۳۳	گفتار سوم: حقوق اقتصادی بنیادین در نظام حقوقی ایران
۳۹	مبحث دوم: اقتصاد دیجیتال و تحول در محیط حق‌ها
۴۰	گفتار اول: ویژگی‌های کلان اقتصاد دیجیتال
۴۵	گفتار دوم: پیشران‌های فناوری اطلاعات: تغییرات در نظم اقتصادی
۴۶	بند اول: هوش مصنوعی و یادگیری ماشین
۴۶	الف) ماهیت و آثار آن
۴۸	ب) چالش‌ها
۵۲	بند دوم: هوش تجاری و کلان داده

۵۲	الف) مفهوم و ویژگی ها
۵۳	ب) چالش ها
۵۵	بند سوم: اینترنت اشیا
۵۵	الف) ساختار و ویژگی ها
۵۶	ب) چالش ها
۵۹	بند چهارم: رایانش ابری
۵۹	الف) دایره مفهومی
۶۰	ب) چالش ها
۶۱	بند پنجم: بلاکچین
۶۱	الف) ساختار عملکرد
۶۳	ب) تحولات و چالش ها
۶۵	بند ششم: متاورس
۶۵	الف) چارچوب و ویژگی ها
۶۶	ب) چالش ها
۶۹	گفتار سوم: پارادایم های اقتصادی زیرمجموعه اقتصاد دیجیتال
۶۹	بند اول: اقتصاد گیگ و تحول در کار
۷۱	بند دوم: اقتصاد پلتفرمی و تحول در بازار
۷۴	بند سوم: اقتصاد تسهیمی و انقلاب دسترسی

فصل دوم: صیانت از مالکیت اشخاص

۸۱	مبحث اول: مفهوم مالکیت و بازاندیشی در آن
۸۱	گفتار اول: محدوده و ارکان حق مالکیت
۸۲	بند اول: انواع اموال و علاقه های مالکیت
۸۴	بند دوم: مشخصات مالکیت معتبر و محترم
۸۷	گفتار دوم: تغییر ساختاری در مفهوم و ارکان مالکیت
۸۹	بند اول: توسعه مالیت دارایی دیجیتال و علاقه مالکیت

- بند دوم: باز اندیشی در ویژگی‌ها و آثار مالکیت ----- ۹۲
- مبحث دوم: شناسایی صحیح دارنده حق مالکیت ----- ۹۶
- گفتار اول: محدوده انتساب مالکیت در داده‌های رایانه ای ----- ۹۷
- گفتار دوم: صیانت از حقوق مالکانه محصولات هوش مصنوعی مولد ----- ۱۰۳
- بند اول: رویکرد کلی و دکترین ----- ۱۰۳
- بند دوم: وضعیت ایالات متحده آمریکا ----- ۱۰۶
- بند سوم: ظرفیت نظام حقوقی ایران ----- ۱۱۱
- بند چهارم: راه سنجش خلاقیت در آثار ----- ۱۱۳
- گفتار سوم: مالک کالا و داده موضوع اینترنت اشیاء ----- ۱۱۵
- مبحث سوم: دایره مجاز اعمال محدودیت بر شخص دارای مالکیت ----- ۱۱۸
- گفتار اول: تعدیل قراردادهای مبادله دارایی‌های مجازی ----- ۱۲۱
- گفتار دوم: مقابله با عدم استیفاء حق در حوزه اینترنت اشیاء ----- ۱۲۵
- گفتار سوم: تنظیم حدود اعمال حق در داده‌های شخصی ----- ۱۳۱
- بند اول: احترام به چارچوب مالکانه اشخاص موضوع داده ----- ۱۳۲
- بند دوم: مرزبندی برای داده‌های شخصی و پردازش آنها ----- ۱۳۶
- الف) محدوده داده‌های شخصی ----- ۱۳۷
- ب) شرایط پردازش و بهره برداری از داده شخصی ----- ۱۳۹
- بند سوم: اخذ رضایت منصفانه (ابریوندها) ----- ۱۴۲
- گفتار چهارم: ظرفیت بلاکچین در تقابل با سلب مالکیت ----- ۱۴۸

- فصل سوم: صیانت از حداقل رفاه و استانداردهای زندگی ----- ۱۵۳
- مبحث اول: حق‌های رفاهی و چالش‌های آنها ----- ۱۵۶
- گفتار اول: حق بر داشتن غذا ----- ۱۵۶
- گفتار دوم: چالش‌های غذایی در زیست بوم اقتصاد دیجیتال ----- ۱۶۱
- گفتار سوم: حق بر داشتن مسکن ----- ۱۶۴
- گفتار چهارم: چالش‌های مسکن در زیست بوم اقتصاد دیجیتال ----- ۱۶۶

- مبحث دوم: بایسته‌های صیانت از حق بر داشتن غذا ----- ۱۶۸
- گفتار اول: حمایت در توزیع مواد غذایی و درآمدها ----- ۱۶۸
- گفتار دوم: گسترش بسترهای بدون واسطه ----- ۱۷۱
- گفتار سوم: ایجاد بازار رقابتی در توزیع‌کنندگان دارای مزیت مقیاس ----- ۱۷۶
- گفتار چهارم: تقویت اشتراک‌گذاری منابع: کاهش هزینه‌های تولید و قیمت نهایی ----- ۱۷۸
- بند اول: اشتراک تجهیزات: ترینگو ----- ۱۷۸
- بند دوم: اشتراک اطلاعات: کلمبیا ----- ۱۷۹
- گفتار پنجم: بازتوزیع مازاد غذا در قالب اقتصاد اشتراکی ----- ۱۸۲
- گفتار ششم: گذار به زنجیره تامین فناورانه ----- ۱۸۶
- بند اول: بهره‌گیری از هوش مصنوعی ----- ۱۸۷
- بند دوم: نظارت اینترنت اشیا و حسگرها ----- ۱۹۰
- بند سوم: افزایش دقت با سامانه‌های داده و سایر فناوری‌ها ----- ۱۹۲
- گفتار هفتم: کنترل کیفیت غذا با پیشران‌ها ----- ۱۹۵
- مبحث سوم: بایسته‌های صیانت از حق داشتن مسکن در زیست بوم اقتصاد دیجیتال --- ۱۹۸
- گفتار اول: ساماندهی پلتفرم‌های آگهی مسکن ----- ۱۹۸
- بند اول: ظرفیت‌های نقش‌آفرینی پلتفرم‌های مسکن ----- ۱۹۹
- بند دوم: تکالیف و مسئولیت‌های پلتفرم‌های مسکن ----- ۲۰۲
- گفتار دوم: محدودیت اجاره‌های کوتاه مدت ----- ۲۰۵
- بند اول: اثرات محدودیت اجاره کوتاه مدت ----- ۲۰۶
- بند دوم: تجربه‌های اجرای محدودیت ----- ۲۰۸
- گفتار سوم: حمایت از افراد کم درآمد و مناطق فاقد زیرساخت ----- ۲۱۲
- بند اول: سیاست‌های حمایتی مستقیم دولت برای مسکن ----- ۲۱۲
- بند دوم: توسعه زیرساخت‌های دیجیتال برای دسترسی عادلانه ----- ۲۱۵
- گفتار چهارم: افزایش تمرکز بر مالیات بر سوداگری و خانه‌های خالی ----- ۲۱۷
- بند اول: مالیات بر سوداگری ----- ۲۱۸
- بند دوم: مالیات بر خانه‌های خالی ----- ۲۱۹

فصل چهارم: صیانت از کار و اشتغال	۲۲۳
مبحث اول: شناسایی حق اشتغال و تغییرات در مفهوم و ساختار	۲۲۵
گفتار اول: مفهوم و مولفه‌های حق اشتغال	۲۲۵
گفتار دوم: جایگاه حق اشتغال در ایران	۲۲۹
گفتار سوم: باز تعریف مشاغل و عناصر اشتغال	۲۳۳
بند اول: تغییر ساختاری اشتغال و مولفه‌های حق اشتغال	۲۳۳
بند دوم: مفهوم کارگر در اقتصاد دیجیتال	۲۳۶
مبحث دوم: بایسته‌های تامین دسترسی برابر و آزادانه به شغل شایسته	۲۴۱
گفتار اول: توسعه و تنظیم زیرساخت‌ها و پیشران‌ها	۲۴۲
بند اول: ایجاد دسترسی عادلانه برای همه مردم	۲۴۳
بند دوم: افزایش ردیف‌های شغلی و حقوق مرتبط با اشتغال	۲۴۵
بند سوم: ملاحظات توسعه و همه‌گیری فناوری	۲۴۹
گفتار دوم: سیاست‌گذاری حمایتی در موازنه قدرت دیجیتالی	۲۵۰
بند اول: حمایت از کارکنان پلتفرمی	۲۵۱
بند دوم: برنامه‌های آموزشی پیش از اشتغال	۲۵۴
گفتار سوم: مقابله با سوگیری و تبعیض الگوریتمی	۲۵۸
بند اول: مدل‌های تبعیض الگوریتمی	۲۵۸
بند دوم: رویکردهای حل مسئله	۲۶۴
گفتار چهارم: انتشار داده‌های عمومی و حفاظت از داده‌های شخصی	۲۶۷
بند اول: انتشار داده‌های عمومی	۲۶۸
بند دوم: مدل حفاظت از داده‌های شخصی	۲۷۲
گفتار پنجم: نظارت پسینی جایگزین صدور مجوز کار	۲۷۵
گفتار ششم: تنظیم رقابت و رفتارهای غیرمنصفانه در بازار دیجیتال	۲۷۹
بند اول: نظارت پیش‌دستانه بر بازیگران مسلط در بازار رقابت	۲۸۰
بند دوم: آزادی چند خانه بودن کارکنان دیجیتال	۲۸۶
مبحث سوم: بایسته‌های تامین امنیت شغلی برای خاتمه کار	۲۸۹

- گفتار اول: شناسایی رابطه شغلی و حمایت‌های متعاقب آن ----- ۲۸۹
- گفتار دوم: منع اخراج و تعلیق غیرمنصفانه پلتفرمی ----- ۲۹۲
- گفتار سوم: جانمایی پیشران‌ها به عنوان دستیار انسانی ----- ۲۹۷
- گفتار چهارم: حق و تعهد آموزش و بازآموزی برای رقابت با ماشین ----- ۳۰۲
- بند اول: نقش و کیفیت مهارت‌های موردنیاز ----- ۳۰۳
- بند دوم: راهبردهای‌های آموزشی متناسب با مشاغل ----- ۳۰۶

فصل پنجم: صیانت از عدالت اقتصادی و سلامت آن برای عامه مردم ----- ۳۱۱

- مبحث اول: دسترسی عادلانه و بدون تبعیض به منابع و امکانات ----- ۳۱۴
- گفتار اول: رفع شکاف دیجیتالی و تضمین دسترسی همگانی به زیرساخت‌های دیجیتال - ۳۱۵
- بند اول: برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دولتی در توسعه زیرساخت ----- ۳۱۷
- بند دوم: منبع تبعیض در تخصیص در حالت خودکفایی منابع ----- ۳۱۸
- بند سوم: ارتقای سواد دیجیتال و شمول برنامه‌های آموزشی ----- ۳۱۹
- بند چهارم: ایجاد دسترسی مقرون به صرفه به ابزارهای دیجیتال ----- ۳۲۱
- بند پنجم: تقویت مشارکت‌های دولتی و خصوصی ----- ۳۲۳
- گفتار دوم: مبارزه با تبعیض الگوریتمی ----- ۳۲۴
- بند اول: تقویت زیرساخت‌های قانون و ساختار نظارتی ----- ۳۲۷
- بند دوم: ارزیابی طراحی و تاثیر الگوریتم قبل از اجرا ----- ۳۲۹
- بند سوم: تنظیم‌گری جمع‌آوری و ورود داده ----- ۳۳۱
- بند چهارم: شفافیت و بازنگری الگوریتمی ----- ۳۳۴
- گفتار سوم: منع انحصار و تقویت حقوق مصرف‌کنندگان ----- ۳۳۹
- بند اول: شناسایی و منع قیمت‌گذاری افراطی ----- ۳۴۰
- بند دوم: ممنوعیت برخی تبعیض‌های قیمتی ----- ۳۴۲
- بند سوم: استفاده از دکترین امکانات اساسی در مقابل سوء استفاده‌های دیجیتالی ----- ۳۴۷
- مبحث دوم: تقویت رقابت و مقابله با انحصارگرایی ----- ۳۵۵
- گفتار اول: بازنگری در قوانین رقابتی موجود ----- ۳۵۷

بند اول: مبانی حاکم بر بازنگری	۳۵۸
بند دوم: خطی مشی معقولانه در تدوین قانون	۳۶۲
گفتار دوم: تدوین الگوی مطلوب حکمرانی بر داده	۳۶۵
گفتار سوم: رویکرد شفافیت الگوریتم‌ها و فعالیت‌ها	۳۷۰
گفتار چهارم: تقویت ساختار نظارتی و تنظیم‌گری برای بازار دیجیتال	۳۷۴
گفتار پنجم: ملاحظات حاکم بر رسیدگی مرجع رقابتی	۳۷۷
مبحث سوم: توسعه و زمینه‌سازی مشارکت اقتصادی مردم	۳۸۳
گفتار اول: تسهیل فعالیت کسب‌وکارها و بخش رسمی اقتصاد	۳۸۷
گفتار دوم: محدودیت تمرکز قدرت در بازار	۳۹۲
بند اول: رفع موجبات انحصار قانونی و طبیعی	۳۹۳
بند دوم: حمایت از کسب و کارهای خرد و نوپا	۳۹۶
گفتار سوم: تقویت سواد دیجیتالی و تسهیلات حمایتی	۳۹۸
بند اول: آموزش و سواد دیجیتال	۳۹۸
بند دوم: ارائه تسهیلات هدفمند	۴۰۰
گفتار چهارم: رویکرد داده حکومتی باز	۴۰۲
گفتار پنجم: احترام به حق مالکیت	۴۰۵
گفتار ششم: حمایت از رشد و توسعه بسترهای مشارکتی و دیجیتال	۴۰۷
بند اول: تعاون بر پایه فناوری و پلتفرم	۴۰۷
بند دوم: تقویت دانش بنیان‌ها و تامین مالی دیجیتالی	۴۱۱
نتیجه‌گیری و پیشنهادات:	۴۱۶
فهرست منابع	۴۲۴

سخن ناشر

شورای نگهبان، به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اساسی جمهوری اسلامی ایران، مسئولیت صیانت از شرع مقدس اسلام، اصول قانون اساسی و سلامت فرآیندهای انتخابات را بر عهده دارد. ایفای این مسئولیت در حوزه‌های تقنین، تفسیر قانون اساسی و نظارت بر انتخابات، جایگاهی بی‌بدیل به این نهاد در نظام حقوقی کشور بخشیده است. به پشتوانه این جایگاه، تصمیمات و نظرات شورای نگهبان، تأثیرات عمیقی بر حیات حقوقی و سیاسی کشور بر جای می‌گذارد؛ از همین رو، فهم صحیح و تحلیلی از مبانی، نظرات و عملکرد این شورا، ضرورتی علمی و ملی تلقی می‌شود.

پژوهشکده شورای نگهبان با هدف تأمین پشتیبانی علمی و پژوهشی این نهاد، فعالیت خود را از سال ۱۳۷۶ آغاز کرده تا وظایفی همچون ارائه نظرات مشورتی درباره مصوبات مجلس، تبیین مبانی نظری قانون اساسی، مستندسازی نظرات شورا و پژوهش‌های بنیادین و کاربردی در دو حوزه قانون اساسی و شورای نگهبان را بر عهده گیرد. این پژوهشکده، ضمن تقویت بنیان‌های نظری نظام حقوقی جمهوری اسلامی، تلاش دارد پیوند میان دانش حقوق عمومی و نیازهای نهادهای اساسی نظام را مستحکم سازد.

در امتداد این رسالت، انتشارات پژوهشکده شورای نگهبان مأموریت دارد تا دستاوردهای

پژوهشی، گزارش‌های کارشناسی و تألیفات علمی این مجموعه را در قالب آثاری مستند، نظام‌مند و قابل استفاده برای جامعه علمی کشور منتشر کند. این آثار با تمرکز بر موضوعاتی چون قانون اساسی، نظارت تقنینی و شرعی، نظام انتخابات، فقه حکمرانی، حقوق اساسی و مطالعات تطبیقی، پاسخ‌گوی نیازهای استادان، پژوهشگران، دانشجویان و سیاست‌گذاران در حوزه حقوق عمومی است.

انتشارات پژوهشکده، ضمن پایبندی به معیارهای علمی و توجه به دقت حقوقی، بر آن است تا نقشی مؤثر در اعتلای گفتمان قانون اساسی ایفا کند و مرجع تخصصی نشر حقوق اساسی باشد. از نقدهای علمی و پیشنهادهای دلسوزانه شما مخاطبان گرامی استقبال می‌کنیم و ارتقای کیفی آثار خود را مرهون این همراهی می‌دانیم.

انتشارات پژوهشکده شورای نگهبان

پاییز ۱۴۰۴

مقدمه

بنیادین بودن حق‌ها به قاعده بیانگر قلمرویی است که فقدان آن موجب زوال شخصیت انسان گردد لذا نسل دوم حقوق بشر که معطوف به حقوق اقتصادی نیز هستند از این حیث کمرنگ‌تر خواهند بود، موضوعی که در ایالات متحده هم مورد توجه محاکم قرار گرفته و شورای قانون اساسی فرانسه نیز حقوق بنیادین را محدودتر از حقوق بشری برشمرد و به حقوقی چون برابری، امنیت، آزادی رفت و آمد و حق اشتغال اکتفا نموده اما خصوصی سازی این دسته از حقوق به نحوی است که هر نظام حقوقی بنابر ارزش‌ها و اصول حاکم بتواند و بخواهد که موارد جزئی تری را نیز بنیادین بداند. توجه کمتر به حق‌های اقتصادی حتی به صورت اختصاصی در تقابل با تغییرات قابل توجه اقتصاد دیجیتال و فناوری قرار می‌گیرد. سامان دهی حق‌های اقتصادی در نیمه قرن بیستم میلادی به مثابه لزوم صیانت از آن‌ها و تلاش دولت‌ها برای مداخله در تامین آن حقوق صورت گرفت. به مرور با توسعه انقلاب صنعتی و متعاقباً اتوماسیون و ظهور هوش مصنوعی، با تغییر بافت در منابع صنعت و روابط بازیگران اقتصادی مواجه شدیم. اقتصاد پلتفرمی، اقتصاد مبتنی بر تقاضا، اقتصاد تسهیمی و اقتصاد گیگ همگی منجر به تغییر در مفهوم مالکیت، ساختار اشتغال و رقابت در بازار و زنجیره تامین کالا و خدمات شدند. این تغییرات در جهت لزوم مداخله برای صیانت از حق‌ها مستلزم توجهاتی بر پایه راهکار و

بایسته‌نگاری خواهد بود.

قالب اقتصادی حق‌های بنیادین صاحب مرز دقیقی نیست چنان که حق داشتن مسکن یک حق اقتصادی و اجتماعی است و یا حق بر آموزش دارای اثرات مختلف اجتماعی و اقتصادی است اما از مجموع نوشتارها و اسناد بین المللی بر می‌آید که نیازهای اولیه چون غذا و مسکن، تحقق آرمان‌های کار و اشتغال، شکل‌گیری اقتصاد سالم و احترام به مالکیت خصوصی بارها به عنوان پازل حق‌های ماهیتا اقتصادی مورد اشاره قرار گرفته‌اند. در مرحله اول، شناسایی و آگاهی از محدوده این حقوق بنیادین و ماهیت آن حائز اهمیت است و خصیصه و ماهیت این حقوق می‌تواند سوار بر اقتضای حقوق اقتصادی، چارچوب و موارد حقوق بنیادین اقتصادی را برای ما روشن کند.

در مرحله بعد بایستی با چالش‌هایی که ویژگی‌های اقتصاد دیجیتال برای حقوق مدنظر ما پدید خواهند آورد روبرو شویم. در حالی که فناوری‌های دیجیتال بهره‌وری قابل توجهی ارائه می‌کنند با تغییر فرایندهای تولید، کمیت منابع، مزیت رقابتی و ساختار بازار، چالش‌های مهمی برای صیانت از حقوق بنیادین اقتصادی ایجاد می‌کند که مستلزم رویکرد تنظیم این تقابلات با عصر دیجیتال و یا بازتعریف آن حقوق در مقابل چالش‌ها می‌شود. اینترنت در حال تبدیل شدن به یک عرصه عمومی جدید است و لازم است که در خدمت خیر عمومی باشد. در این فضا نکته مهم برای حفظ دموکراسی، حمایت از حقوق خصوصی شهروندان و حفاظت قابل اعتماد از اشخاص جامعه است، در این صورت آزادی جهانی اینترنت به پادزهری برای اقتدارگرایی دیجیتال تبدیل خواهد شد. برخی از نویسندگان اعلام می‌کنند که به‌خاطر حفظ کرامت انسانی، تنظیم‌کننده‌ها باید با احتیاط، مقررات قانونی لازم را در لحاظ با ظهور اینترنت اشیاء و هوش مصنوعی ایجاد کنند چنان که قدرت فناوری اطلاعات در به کارگیری داده‌ها برای خروجی افزونه‌های هوش مصنوعی در مبانی مالکیت محل خواهد بود و یا رویکرد پلتفرمی در به‌کارگیری اثرات شبکه با محوریت جهانی سازی محصولات و کاهش محسوس هزینه‌ها می‌تواند آزادی رقابت و فضای رقابتی کلمه را وادار به تنظیم‌گری کند. این مقدمات در نهایت پژوهش را برای شمارش الزامات و بایسته‌های آن حقوق بنیادین اقتصادی آماده می‌کند. حق‌های اقتصادی در زیست بوم اقتصاد دیجیتال در عین نیاز به الزامات کلانی چون تغییر قوانین، بهبود محیط کسب و کار و دسترسی به منابع و امکانات لازم با اقتضائات

راهکاری خاص خود روبرو هستند؛ شاید مالکیت با تغییرات مفهومی صیانت شود اما نیاز به غذا مستلزم بایسته‌های ساختاری خواهد بود. حق‌های اقتصادی در دسته بندی‌های کلی‌تر قرار خواهند گرفت و بایسته‌های قانونی، قضایی، ساختاری و مفهومی برای هر گروه مورد طرح و بررسی قرار می‌گیرد.

ما در مسیر بایسته نگاری به جهت وجود برخی مسائل اختصاصی در حق‌های اقتصادی به روش گروه‌های حقی پیش خواهیم رفت و با شمارش قالب‌های مشترک در بستر نیازمندی هر گروه، به باید‌های کاملاً اختصاصی آنها اشاره می‌کنیم. این گروه‌های حقی شامل مالکیت، غذا و مسکن، اشتغال و عناصر عدالت و سلامت اقتصادی خواهند بود که بعد از تبیین کلیات امر در فصل‌های مختلف مورد اشاره قرار می‌گیرند. طبیعی است که به عنوان مثال صیانت از موضوعی چون مسکن در قالب‌های مختلف سیاست گذاری ممکن است ارتباطی با اشتغال نداشته باشد اما بررسی گروهی اولین پژوهش جامع صیانت از حق‌های اقتصادی می‌تواند رشته‌ای مرتبط در زنجیره این حق‌ها بیاید و در پژوهش‌های آینده به آن عمق لازم را بدهد.

